

BESTEMMING ETHIOPIË
EEN DOCUMENTAIRE

*Een vlucht ibissen doorklieft het onmetelijke
zwerk boven het Chamomeer in Zuid-Ethiopië.*

Vreemd en toch vertrouwd: religieuze voorstelling op de deur van Biete Amanuel, een rotskerk in Lalibela.

Jan Flamend,
Karel Claes en Bart Ramakers

Bestemming Ethiopie

EEN DOCUMENTAIRE

De
Cavalerie

© 2015 Jan Flamend & Uitgeverij De Cavalerie

Coverontwerp en opmaak www.intertext.be

Coverfoto © Bart Ramakers

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve ingeval van wettelijke uitzondering.

Informatie over kopieerrechten en de wetgeving met betrekking tot de reproductie vindt u op www.reprobel.be.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored or made public by any means whatsoever, whether electronic or mechanical, without prior permission in writing from the publisher.

ISBN 978 90 77129 40 1

NUR 740

Alle foto's © Bart Ramakers met uitzondering van:

© Bert Ramakers p. 2-3, 22, 26

© Desaplants p. 152

© Georges Claes p. 142

© Isabel Corthier p. 30, 66, 128, 132, 134, 140, 146-147, 160, 164-165, 172, 174-175

© Karel Claes p. 168

© Luc Bonte 150, 155

© Shutterstock p. 18, 19, 50 (360b/Shutterstock.com),

137 (BMCL/Shutterstock.com)

INHOUD

Intro

Wat is er nu zo speciaal aan Ethiopië	9
---------------------------------------	---

Steekkaart	19
-------------------	----

Bekende Ethiopiërs	33
---------------------------	----

De bakermat van de mens(aap)	35
------------------------------	----

De koningin van Sheba	37
-----------------------	----

De Leeuw van Juda	43
-------------------	----

Lopers	51
--------	----

Na de keizer	56
--------------	----

God in Ethiopië	61
-----------------	----

Gewone mensen, aan het werk	67
------------------------------------	----

Sahile Maryam	68
---------------	----

Nuritu	70
--------	----

Bedir Zida	73
------------	----

Medosha	74
---------	----

Kindjes	77
---------	----

Gyote	79
-------	----

Denot	80
-------	----

Gudeta	82
--------	----

Beyu	85
------	----

Admasu	87
--------	----

Meskerem	89
----------	----

Ermias	90
--------	----

Tsedal	93
--------	----

Roman	94
Priester Sahalu	97
Binyam	98
Drie Dorze Gratiën	101
Belaynesh	103
Steden	105
Aksum	107
Gondar	111
Lalibela	117
Addis	129
Honger	133
Een constant gegeven	135
Projecten in Ethiopië vandaag	141
Kerstrozen uit Ethiopië	143
Het Universitaire Ziekenhuis Gondar	153
De toekomst is groen	161
Land van ondernemende mensen	169
Lijst intekenaars	176

INTRO

Wat is er nu zo speciaal aan Ethiopië

Laten we dit boek beginnen met een dienstmededeling. Als je met vlucht ET705 van Ethiopian Airlines, een Star Alliance Member, van Zaventem naar Addis Abeba wil vliegen, moet je vroeg genoeg je tickets bestellen. De vluchten zijn tegenwoordig twee maanden op voorhand uitverkocht. Voor een Economy Flex-formule betaal je ongeveer 850 euro. Je vertrekt om 20.00 naar Parijs en om 6u40 deponereert de Boeing 767-300/300ER je op de luchthaven van Addis Abeba. Je bent dan 9 uur 40 minuten onderweg geweest, op weg naar het land van de koningin van Sheba, het keizerrijk van Haile Selassie, het loopparcours van tweevoudig marathonwinnaar Abebe Bikila.

Wanneer je je afdoende gelaafd hebt aan de Abessijnse wonderen en de Ethiopische schatten, dan kan je elke weekdag om 23u55 de ET705 in Addis Abeba nemen en via de omweg van Parijs om 8u45 in Zaventem landen. 9 uur 40 minuten om terug te keren. Er zijn andere vliegtuigmaatschappijen die je naar Addis Abeba kunnen brengen, maar je neemt bij voorkeur Ethiopian omdat de binnenvluchten, van Addis naar Aksum, of van Lalibela naar Aksum dan tegen halve prijs zijn. Wat een slok op een borrel scheelt.

Is er naamsverwarring tussen *Abyssinia* en *Ethiopië*? Ja! Officieel gaan we naar Ethiopië (/ˈiːθiˈoʊpiə/; Amharisch: ኢትዮጵያ 'Ītyōṗṗyā), de 1.104.300 km² morzel grond die internationaal te

Twee vissers op de terugweg naar huis na een dag op het Chamomeer, in hun kwetsbare boten gemaakt van valse bananenboombladeren en riet. Het meer is rijk aan meerval, nijlbaars, telapia en vele andere soorten vis, maar het herbergt ook een rijke populatie van enorme krokodillen en nijlpaarden. Dat weerhoudt de vissers er niet van om in het water te springen om hun netten te installeren.

boek staat als de Federale Republiek van Ethiopië, in de hoorn van Afrika, geflankeerd door Eritrea, Djibouti, Somalië, Sudan, Zuid-Sudan en Kenia. De Grieken kenden Αἰθιοπία al: Homerus maakt er twee keer melding van in de Ilias en drie keer in de Odyssee. Het zou afgeleid zijn van *aitho* (branden) en *ops* (gezicht). De bijbelse term Ityopya slaat op het Koninkrijk van Aksum, in het noorden van het huidige Ethiopië, dat in de vierde eeuw een grote bloei kende. De Engelsen en de Italianen spreken nog vaak van Abessinië, dat afgeleid is van het Arabische Habesh en de term Habesha wordt nog wel gebruikt om de inwoners van Itthiopya aan te duiden. Historisch slaat Abessinië op het huidige grondgebied van Eritrea en het noorden van Ethiopië, het rijk van de Zagwe-dynastie en later de Salomondynastie, die tot 1974 duurde.

De Italianen hebben slechte herinneringen aan Abessinië. Bij de Eerste Italiaans-Ethiopische Oorlog (1895-1896) hebben ze het onderspit moeten delven, en dreef Keizer Menelik II de would-be Italiaanse bezetter het land uit. Mussolini wilde die vernedering wreken, en forceerde de Tweede Italiaans-Ethiopische Oorlog, wat in een bezetting van 1936 tot 1941 resulteerde. Abessinië/Ethiopië werd Africa Orientale Italiana, en de Italianen onderscheidden zich door onwaarschijnlijk wreedaardige moordpartijen en gifgasaanvallen op de burgerbevolking.

De Engelse vertrouwdheid met Abessinië mag op het conto van Evelyn Waugh geschreven worden. De auteur van *Brideshead Revisited* was een geregelde bezoeker van Abessinië in de jaren dertig en hij schreef uitvoerig over de kroning van Haile Selassie, ‘*an elaborate propaganda effort to convince the world that Abyssinia was a civilised nation, concealing the truth that the emperor had achieved power through barbarous means.*’

Als verslaggever van de Tweede Italiaans-Ethiopische Oorlog bleef hij ver van de schermutselingen, maar juichte de invasie van Mussolini toe, wat hem het verwijt van laffe fascist opleverde. Zijn boek *Waugh in Abyssinia* is nog steeds verplichte lectuur voor de Britse Ethiopiëreiziger.

Abessinië, Abessijns wordt tegenwoordig meer in een literaire en historische context gebruikt, Ethiopië en Ethiopisch in de feitelijke, geografische en politieke betekenis.

Wat gaan al die mensen daar tegenwoordig zoeken, in een land dat dertig jaar geleden door zo'n verschrikkelijke droogte en hongersnood getroffen werd dat rocksterren als Bob Geldof en Freddy Mercury er een wereldwijde benefiet als *Live Aid* voor in het leven riepen, en er *Do they know it's Christmas* voor schreven. In een land dat synoniem stond voor stervende kinderen, dat geregeerd werd door een perkamenten Keizer die zich God waande, waar communistische clowns de bevolking uitmoordden als ze al niet omgekomen waren van ontbering?

Anno 2015 is Ethiopië een hippe bestemming. Fenomenaal, de verandering die het land ondergaan heeft. Het is een politiek stabiel land, dat zijn vele toeristische troeven goed uitspeelt. Het bevat een sterk economisch potentieel, dat ook door grootmachten als China en Japan opgemerkt is. De landbouw levert wereldproducten af, denk maar aan koffie en bonen. Een middenklasse tekent zich af, maar het blijft een fundamenteel arm land. Volgens de Wereldbank leeft 30 procent van de bevolking nog steeds in extreme armoede.

Wat is er zo uniek aan Ethiopië dat het de exotische bestemming bij uitstek geworden is?

We hebben Lucy. Lucy is de gemeenzame naam die paleontologen gegeven hebben aan een verzameling botstukjes die 3,2 miljoen jaar geleden het geraamte uitmaakten van een Australopithecus afarensis vrouw. Lucy werd in 1974 in Hadar, in de oostelijke Awashvallei gevonden en is nu mooi uitgesteld in het Nationaal Museum in Addis Abeba. Om de claim van Ethiopië als bakermat van de beschaving kracht bij te zetten. De homo sapiens zou vanuit dit gebied zijn opmars over de aarde aangevat hebben en onze best herkenbare voorvader zijn. John F. Kennedy had eigenlijk moeten zeggen: *'Ich bin ein Ethiopier'*.

We hebben de koningin van Sheba, een andere vrouw met impact. Haar voornaam zou Makeda geweest zijn. Volgens de overlevering regeerde ze omstreeks 900 voor Christus over de streek van Aksum – de overblijfselen van haar kasteel zijn er nog te bezichtigen – en ging ze op bezoek bij haar ambtsgenoot, de

wijze Salomon in Palestina. Ondanks het feit dat Salomon over 700 vrouwen en 300 bijzitten beschikte, bezorgde hij Makeda een zoon, Menelik, die de Ark van het Verbond mee naar Ethiopië nam, en een Salomonische dynastie stichtte die het 2900 jaar zou uitzingen, tot Haile Selassie in 1974 door de Derg afgezet werd.

We hebben die merkwaardige Ethiopische variant van het christendom, die onmiskenbare oudtestamentische wortels heeft. Het Ethiopisch-orthodoxe Christendom ontstond in de vierde eeuw in het Koninkrijk van Aksum, maar velen geloven dat het al meteen in de eerste eeuw na de dood van Christus ingang vond, waardoor het na Palestina de tweede geboorteplaats van Jezus werd. Veel Ethiopische Christenen zijn ervan overtuigd dat Aksum het enige echte Jeruzalem is. De *Ethiopian Orthodox Tewahedo Church* heeft werkelijk unieke kerken, de rotskerken van Lalibela, die werelderfgoed zijn en een verbijsterende getuige zijn van een religieuze beleving die zijn gelijke niet kent. Bezoek Palmzondag in Aksum, en je wordt van je sokken geblazen door het veelkleurige spektakel.

We hebben het feit dat Ethiopië het enige zuidelijke land ter wereld is dat niet door een Europese macht gekoloniseerd werd. Zuid-Amerika werd door de Spanjaarden en Portugezen ingepakt, Noord-Amerika door calvinistische Hollanders, India door imperialistische Engelsen, Congo door een hebbelijke Belgische koning, Namibië door de Duitsers, Kenia alweer door de Engelsen, Marokko door de Fransen, en ga zo maar door. Ethiopië is altijd uit de greep van de kolonistoren gebleven, en heeft zich op eigen kracht ontwikkeld. In die zin kan je er een idee van vormen hoe Afrika zou geweest/geworden zijn zonder de Westerse overheersing.

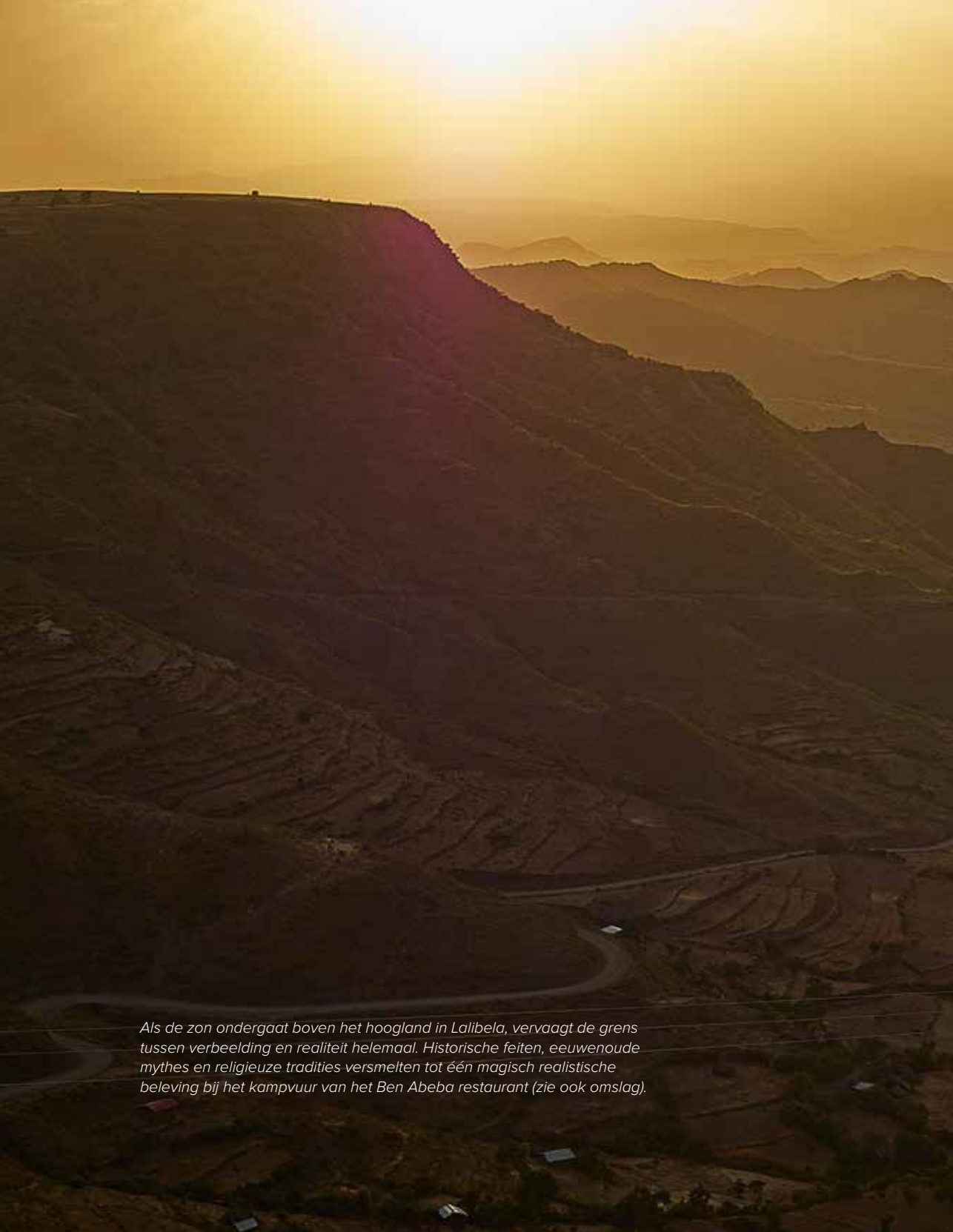
We hebben de mensen van Ethiopië. Men schat hun aantal op 96 miljoen en daarmee spreken we van het tweede dichtstbevolkte land van Afrika, na Nigeria. Het aantal etnische groepen wordt op 83 geschat, met de Amhara en Oromo als grootste groepen. Het zuiden wordt bevolkt door stammen die bijna ongerept gebleven zijn en hun unieke cultuur onbedorven bewaard hebben. In de Vallei van de Omo en aan de boorden van het Turkanameer

vind je seminomaden en krijgerstammen als de Erbore, de Ari, de Bodi, de Nyangatom, de Surma, de Mursi.

We hebben de natuur van Ethiopië. Waarschijnlijk het meest diverse landschap ter wereld, de Danakildepressie op -125 meter als het diepste punt en Ras Dashan met 4.533 meter boven de zeespiegel als het hoogste punt. Het vlakke, vruchtbare en vochtige zuiden, het bergachtige en koele noorden. De Great Rift Valley die vulkanische activiteit vertoont en al eens begint te beven. Niet-chauvinistische Amerikanen zeggen wel eens dat de Great Canyon een goede broer heeft in het Ethiopische noorden. Vervelend en onpraktisch is wel dat Ethiopië, waar de Blauwe Nijl ontspringt, helemaal door land omsloten is en geen directe toegang tot de zee heeft, laat staan een haven.

Ethiopië is bekend voor zijn koffie en zijn koffiecereemonies, voor zijn eigen tijdsindeling, zijn idiosyncratische kalender, zijn link met de Jamaicaanse reggaemuziek, voor zijn langeafstandslopers, de trektochten door het bergachtige landschap, de talrijke kloosters met monniken en nonnen, de kastelen van Gondar, de tochten op het Tanameer, de engelen van Debre Birhan Selassie, het waterkasteel van Fasilidas, de injera met zijn smakelijke garnituren. Enzoverder, enzovoort.

Niet vergeten: Ethiopië volgt de koptische kalender, en de jaartelling loopt 7 jaar en 8 maanden achter op de gregoriaanse telling van het westen. Op 12 september 2007 vierde Ethiopië het nieuwe millennium. De vijf extra dagen die aan de twaalf 30 dagen tellende maanden gehecht werden, worden wel eens de 13de maand genoemd. *'Thirteen months of sunshine'*, belooft zowat elke reisfolder. De overheid gebruikt de koptische telling, kijk dus goed uit met officiële documenten. De tijd van de dag is ook anders. De uren worden van zonsopgang geteld, vanaf 6 AM. Onze 9 AM is dus 3 AM in Ethiopië en middag is het om 6 AM. Enkutatash is het Amharische woord voor Nieuwjaar...

Als de zon ondergaat boven het hoogland in Lalibela, vervaagt de grens tussen verbeelding en realiteit helemaal. Historische feiten, eeuwenoude mythes en religieuze tradities versmelten tot één magisch realistische beleving bij het kampvuur van het Ben Abeba restaurant (zie ook omslag).